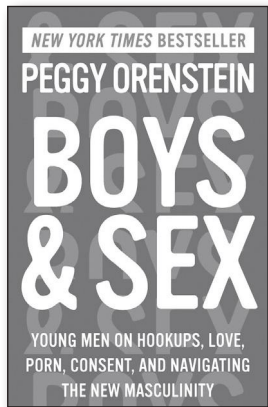

Literatuurbulletin

Orenstein, Peggy (2020). **Boys & Sex. Young men on hook-ups, love, porn, consent and navigating the new masculinity.** New York: HarperCollins Publishers, 292 pagina's, €18,98.

Toen ik in 2016 Orenstein's vorige boek *Girls & Sex* las, besloot ik het niet te bespreken voor het Tijd-

schrift omdat ik vond dat er eigenlijk weinig nieuws in stond. Tot op zekere hoogte geldt hetzelfde voor de evenknie, *Boys & Sex*. Maar ik vind een bespreking nu toch meer aangewezen. Over jongens werd tot voor kort veel minder geschreven dan over meisjes. Lang bleef de vraag *and what about boys* ondergesneeuwd onder steeds weer opblaiende morele paniek over meisjes, én het verweer daartegen. Meer recent staan jongens en mannen echter stevig op de kaart, mede als gevolg van een nieuwe golf van verontwaardiging over seksueel geweld (#MeToo!), discussies over *consent* en voortschrijdend inzicht in de schadelijkheid van traditionele gendernormen. Concepten als *toxic masculinity* en 'nieuwe mannelijkheid' liggen inmiddels op ieders lip.

Orenstein toont zich met *Boys & Sex* een waardig exponent van deze ontwikkeling. Haar eerdere populairwetenschappelijke werk (met de nadruk op populair) ging allemaal over meisjes. We hebben haar daarin leren kennen als een kritisch gender analist en gedreven pleitbezorger van betere, sekspositieve seksuele vorming in de Verenigde Staten. Orenstein heeft een vlotte pen. Ook dit boek leest weer enorm lekker weg. Met opvallend grote mildheid en compassie lardeert ze enkele tientallen persoonlijke verhalen (gedestilleerd uit ruim 100 gesprekken) met analyses en verwijzingen naar relevant, veelal Amerikaans, wetenschappelijk onderzoek.

Tegelijkertijd laat ze geen twijfel dat het natuurlijk wel allemaal anders moet. Want *dick school*, *boy code* en *man box* leveren jongens wellicht in eerste instantie voordeel op, maar uiteindelijk vormen ze een val die authenticiteit en intimiteit ondermijnt en sociale isolatie, depressie, woede en geweld bevordert. Jammer is dat ze zich in de illustraties bij dit argument beperkt tot één van de meest gendertypische contexten denkbaar: het zogenaamde *Greek life* in de *fraternities* en *sororities* op de Amerikaanse campussen: die *dark underbelly of male dominated enclaves* waar mannelijkheid wordt bezworen met snoeverijen over seksuele 'heldenda-

den', misogyn taalgebruik, homofobie, je geweten het zwijgen opleggen en alles gewoon *hilarious* vinden. De invloed van drank en drugs druipt van de pagina's af. In het Nederlandse studentenverenigingsleven wordt ook veel gedronken, maar toch maak ik me sterk dat de man-vrouwverhoudingen hier (minstens iets) minder seksistisch zijn. Orenstein vindt overigens ook in de verhalen van 'haar' jongens aanwijzingen dat ze door-drongen raken van de giftigheid van het systeem, dat ze worstelen met *hook-up* en *bro culture* en het zelf ook best anders willen, best willen ophouden *to perform the toxicity that they condemn*. Vooralsnog komt die veroordeling echter veelal achteraf.

Orenstein besteedt aparte hoofdstukken aan niet-heterojongens en aan niet-witte jongens. Ze redeneert dat gevestigde ideeën over mannelijkheid primair bedoeld zijn om cis, witte, heteromannen te dienen. Dat jongens uit minderheidsgroepen ook in dat licht bezien worden, resulteert in *gendered racism*. Zwarte jongens worden geconfronteerd met vooroordelen over hun vermeende hypermasculiniteit; Aziatische jongens idem over vermeende hypomasculiniteit. Jongens van kleur bevinden zich aldus op de *the flipsides of the same racialized, gendered coin with white men controlling the toss* (p.149-150). Ook gay dating sites worden bekritiseerd vanwege racisme, en bovendien vanwege een hoge mate van objectivering: 'op Grindr wordt iedereen gereduceerd tot hun lichaam'.

Tegelijkertijd looft Orenstein (evenals velen voor haar) de principiële openheid in gay seksuele interactie die ontstaat bij afwezigheid van het standaard heteroscript. '*Gay is a conversation*' heeft de populaire commentator Dan Savage beweerd. De magische woorden '*what are you into?*' in homoseks bieden zo veel betere perspectieven op wederkerigheid, creativiteit en adequaat onderhandelde toestemming dan het gesloten ja of nee bij vastomlijnde acties in heteroseks. Grappig en raak is deze aanvulling van Savage: '*Imagine a straight guy asked a (straight) woman 'What are you into?' and she said 'I'm not into vaginal intercourse. His head would explode!*' (p.121) Ook gesprekken tussen ouders en hun niet hetero kinderen kunnen opener zijn omdat de dwingende focus op geslachtsgemeenschap en zwangerschap wegvalt. Orenstein besteedt ook kort aandacht aan de verwarrende relatie tussen transseksualiteit en mannelijkheid en vrouwelijkheid als vaststaande categorieën. Ze erkent dat ze daar zelf ook mee worstelt. Niettemin beveelt ze elke discussie over transseksualiteit aan als een stap vooruit in de bevraging van gender.

Uiteraard wordt seksuele grensoverschrijding uitgebreid besproken. Ook hier lees ik volop mededogen met jongens die de betekenis van consent gewoon niet goed genoeg bijgebracht hebben gekregen en die niet

weten hoe om te gaan met de *grey zones* en de glijden-de schaal: hoe agressief is té agressief? De achtergrond van seksuele grensoverschrijding ligt volgens Orenstein bij 'het narcisme van het mannelijk verlangen' dat jongens al vanaf jonge leeftijd wordt ingeprent en dat wordt versterkt door media, peers, ouderlijk zwijgen én meisjes die op hun beurt getraind zijn om de wensen van mannen serieuzer te nemen dan die van henzelf. Ze legt de vinger op het banale maar verreikende machtsmechanisme dat mannen denken te weten wat meisjes willen (*control both partners' narratives*) en geneigd zijn het gedrag van vrouwen te interpreteren door het filter van hun eigen wensen. Het heteronormatieve systeem maakt het aldus bijna onvermijdelijk dat *a good guy can do a really bad thing*. Dat seksueel geweld in het verlengde ligt van het standaard heteroscript is uiteraard een verre van nieuwe observatie, maar op de één of andere manier weet Orenstein er toch weer een boeiende draai aan te geven. En de uitgebreide beschrijving van een zich langzaam voltrekkende grensoverschrijding roept echte gevoelens van dreiging op. Een kort hoofdstukje over jongens als slachtoffer signaleert (ook niet voor het eerst) hoe sterk dat contrasteert met conventionele voorstellingen van mannelijkheid. Een aardige toevoeging vind ik dat de daaruit voortvloeiende ontkenning van hun eigen negatieve ervaringen jongens wellicht (eens te meer) berooft van empathie met andere slachtoffers.

Uiteraard worden de gebruikelijke oplossingen aangedragen: afzien van die vermaledijde genderrollen en heteronormatieve codes en een seksuele vorming bieden die, behalve daaraan, ook gedegen aandacht besteedt aan plezier en communicatie. 'The Dutch' worden door Orenstein steevast uitgebreid (tot irritatie toe) geroemd, terwijl ze zich in haar kennis 'over ons' ogenschijnlijk vrijwel uitsluitend baseert op het werk van Amy Schalet. Schalet heeft Nederland wellicht iets te veel gemystificeerd want wij weten dat zowel de seksuele vorming als de seksuele interacties van jongeren ook hier toch echt nog wel wat te wensen overlaten. Ook zijn, bij mijn weten, in Nederland procedures ten behoeve van *restorative justice* na incidenten van seksueel geweld geenszins gebruikelijk. *Restorative justice* verwijst naar een verscheidenheid aan interventies waarin heling en rehabilitatie (voorzover mogelijk) centraal staan. Onder leiding van terzake getrainde deskundigen worden alle (in)directbetrokkenen door een collaboratief proces geleid waarin minutieus wordt bekeken wat er precies is gebeurd, wat daarvan de gevolgen zijn, welke verantwoordelijkheden niet zijn nagekomen en welke behoeften en verplichtingen daaruit

voortvloeien. Orenstein beveelt *restorative justice* aan als een productiever alternatief voor *retributive justice*, dat leunt op het gebruikelijke proces van aangifte, veroordeling en vergelding. Het is volgens haar bij uitstek geschikt bij daders die zich eigenlijk niet bewust zijn van de fouten die ze gemaakt hebben. Het biedt ruimte voor inleving in de schade die ze hebben berokkend en de mogelijkheid om spijt te betuigen en verantwoordelijkheid te nemen. *Restorative justice* zou zo helend kunnen werken, echte verandering kunnen bewerkstelligen en recidive kunnen voorkómen. In voorkomende gevallen lijkt mij deze aanvulling op strafrechtelijke procedures alleszins aanbevelenswaard.

Een andere aanbeveling van Orenstein waar ik van harte mee instem is een dringende oproep aan ouders, niet in laatste instantie aan vaders, om met hun zonen te praten over seksualiteit, relaties en *consent*. Niet alleen het obligate praatje, maar structurele, terugkerende uitwisseling over betekenissen, gevoelens en dilemma's. Het overkoepelende doel is om jongens te leren empathie, compassie en gelijkwaardigheid hoog in het vaandel te voeren, *to raise our boys to be the men we know they can become*. Orenstein geeft beslist ook een aantal nuttige tips voor ouders over hoe een gesprek te beginnen en aan welke onderwerpen aandacht te besteden. Ik zou het boek dan ook zeker willen aanbevelen aan ouders. En aan professionals die ouders in deze taak kunnen begeleiden. Want in haar enthousiasme en optimisme lijkt Orenstein te vergeten dat ouders, en niet in laatste instantie vaders, zelf in principe ook beperkt worden door dat wijdverbreide heteronormatieve systeem, die verreikende consequenties van *toxic masculinity* en voorstellingen van 'echte mannelijkheid'.

En dan moeten zonen uiteraard ook nog overtuigd raken van de winst die verandering hen op kan leveren. Want jongens worstelen met een gigantisch dilemma. Enerzijds hebben ze wellicht in toenemende mate bedenkingen bij vigerende normen en praktijken, maar anderzijds leveren die hen nog steeds macht, status, (seksueel) privilege en seksueel plezier op. Jongens zullen overtuigd moeten raken dat daarnaast ook de prijs van traditionele verhoudingen onacceptabel hoog is, ook voor hen, dat zij er werkelijke intimiteit, authenticiteit, verbondenheid en menselijkheid mee verliezen. Jongens, hun ouders en professionals staan voor de uitdagende taak die nieuwe mannelijkheid vorm te geven. Orenstein levert met dit boek een heel aardige bijdrage aan die complexe opdracht.

Ine Vanwesenbeeck
Psycholoog

Duits, Linda (2020). **Eindelijk weten wat seks is**. Utrecht: Uitgeverij Ten Have, 204 pagina's, €20,99.

U bent van mij in deze rubriek redelijk uitgebreide recensies gewend. Ik wil u altijd zo veel mogelijk krenten uit de pap meegeven. De bespreking van het nieuwe boek van Linda Duits houd ik voor de ver-

andering eens kort. Niet dat er niet veel krenten te geven zijn. Maar ik wil u vooral aanzetten tot aanschaf en zelfgenot. Beschouwt u de lengte van mijn aanbeveling dan ook gerust als omgekeerd evenredig met de pertinentie ervan.

Als seksuologen weten wij hoe lastig het is een goed antwoord te geven op de vraag wat seks is. Dat heeft er wellicht mee te maken dat we complexiteit en veelvormigheid willen vangen in één definitie. Duits omzeilt dat probleem handig door gewoon meerdere antwoorden op de vraag te geven. Ze behandelt seks achtereenvolgens als handeling, als geschenk, als identiteit, als belofte en als beroep. De hoofdstukken zijn alle georganiseerd volgens hetzelfde logische schema: Wat is er aan de hand? Hoe is dat zo gekomen? En kan het ook anders? De gekoppelde ondertitels zijn zonder uitzondering raak ('Behendig batsen'; 'Ethisch rondsletten'; 'Iedereen fetisjist') en zetten meteen een toon. En die toon is uitermate sekspositief en veranderingsgezind. Linda Duits is libertair tot op het bot. Ze wil seks 'minder moeilijk maken'. Disfunctie-adepten onder u komen wellicht niet aan hun trekken: de term valt slechts één keer. Niettemin is het hele boek gericht op het *tackelen* van alle aan seksualiteit verbonden problemen.

De slimme structuur creëert ruimte voor een veelheid aan invalshoeken en onderwerpen. Duits is mediawetenschapper maar bedient zich graag van andere sociale wetenschappen. Historische en filosofische beschouwingen worden afgewisseld met illustraties van recent (psychologisch, sociologisch) onderzoek en beschrijvingen van maatschappelijke en beleidsontwikkelingen. De focus is veelal op Nederland. Ik vond vooral de historisering van één en ander een sterk punt van

het boek. Linda Duits laat overtuigend zien hoe relatief recent onze nadruk op seksuele identiteit, plezier en gelijkheid is (en 'hoe dat dus zo gekomen is'). Benaadrukt wordt ook dat heteroseksualiteit lang niet altijd de norm is geweest. Heteroseksualiteit wordt sowieso kritisch bekeken. Inzichten in de *orgasm gap* en het feit dat, vanuit vrouwen bezien, penis-in-vagina-seks helemaal niet zo bevredigend is, leiden tot de vergaande suggestie dat heteromannen en -vrouwen dus eigenlijk seksueel onverenigbaar zijn. Vanzelfsprekendheden worden indringend ter discussie gesteld; dominante zinswijzen worden ontmaskerd als tegenstrijdig, ongrijpbaar, of ronduit incorrect.

Vaste waarde door het betoog is Duits' gevoeligheid voor de continue, dagelijkse disciplinerende en richtinggevendende praktijken rond seks. Moraliteit en religie spelen uiteraard een grote rol, maar ook onze zo geprezen seksuele vorming en onderzoek krijgen een paar lekkere vegen uit de pan. Idem de zogenaamd bevrijdende mediaprogramma's over seksuele minderheden. Waarom zoveel nadruk op 'Het Moment', op 'de eerste keer' en op 'het uit-de-kast moment'? Heteronormativiteit betekent immers continue, 'alledaagse druk om heteroseksueel te zijn' (p. 88). Identiteit en authenticiteit zijn een doorlopend verhaal. Complexiteit en fluiditeit zijn gegevenheden. Simpele categorisering voldoet niet: ook 'het simpele he/ho heeft zijn beste tijd gehad'.

Linda Duits heeft een heerlijke pen. Ze weet simpel te maken wat complex is. Het boek is informatief, geëngageerd en onthullend, ook voor een groot publiek. Het leest als een trein. Het is humoristisch (heel wat *smileys* in mijn kantlijnen) en de persoonlijke noten zijn innemend en goed gedoseerd. Het zal voor velen van u nog een aantal fijne doorleestips bevatten. Tegelijkertijd is het, begrijpelijkerwijs, niet uitputtend. Op enkele punten had ik wat meer toelichting gewild. Op andere miste ik verwijzing naar belangrijke literatuur. De pornoliteratuur is mijns inziens niet zo éénzijdig als Duits claimt. Heeft ze de lancering van het tijdschrift *Porn Studies* niet meegekregen? Ook de geheel herziene 2018-uitgave van *Seksuologie* is haar kennelijk ontgaan. Maar dat doet weinig af aan mijn zwaar gecharmeerde aanprijzing: deze populairwetenschappelijke *pageturner* past prima onder de kerstboom.

Ine Vanwesenbeeck
Psycholoog